

(א) [נעיל גה, וט"ז], (ב) מכות (לח, א) מסכת (כז, ד) נ"ח דרכה וכן הנה יעז"ן, (ט) [נעיל טו: לפתן פה], (ו) גי' רש"ל רכח, (ז) [ויקרא כד], (ח) [נעיל ה, ט] ע"ן רש"ח,

תורה אור השלם

- משפט אָהר יִהְיֶה לָכֶם כַּבֵּר בְּאַזְרְחֵי יִהְיֶה כִּי אָנִי יי אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כד כב
- שָׁבַר תַּחַת שִׁבְר עֵץ תַּחַת עֵץ שֵׁן תַּחַת שֵׁן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוֹם בְּאָדָם בֶּן יִזְנֶה בו: ויקרא כד כ
- וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוֹם בְּעַמִּיתוֹ בְּאֲשֶׁר עִשָּׂה בֶן יַעֲשֶׂה לוֹ: ויקרא כד יט
- וְלֹא תוֹחֵס עֵינֶךָ נֶפֶשׁ בְּנַפְשׁ עֵץ בְּעֵץ שֵׁן בְּשֵׁן יָד בְּיָד רִגְלֵ בְּרִגְלֵ: דברים ט כא
- וְעִשְׂתֶּם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַר לַעֲשׂוֹת לְאַחֵיו וּבְעֶרְתָּ הַרְעַ מִקִּרְבֶּךָ: דברים ט יט
- עַן תַּחַת עֵץ שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רִגְלֵ תַּחַת רִגְלֵ: שְׁמוֹת אב כד
- וְאִם אָסוֹן יִהְיֶה וְהִתְחַהּ נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ: שֵׁם כג
- כִּיִּיה תַּחַת כִּיִּיה פָּעַע תַּחַת פָּעַע חִבּוּרֵי תַּחַת חִבּוּרֵי: שְׁמוֹת אב כה
- אִם יָקוּם וְהִתְחַלְקַּךְ בַּחַיִּין עַל מִשְׁעָנָהּ וְנָקָה הַמִּפְקֵה רַק שִׁבְתָּהּ יִתֵּן וְרַפָּא יִרְפָּא: שְׁמוֹת בא יט
- אוּ נוֹדַע כִּי שׁוֹר נִגַּח הוּא מִתְמוּל שִׁלְשָׁם וְלֹא יִשְׁמְרָנוּ בַעֲלֵיו שִׁלְשָׁם יִשְׁלַם שׁוֹר תַּחַת הַשׁוֹר וְהַתַּמָּה יִהְיֶה לוֹ: שְׁמוֹת בא לו
- וְאִם אָסוֹן יִהְיֶה וְהִתְחַהּ נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ: שְׁמוֹת בא כג
- וְהָתָן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּה לְאָבִי תִפְעַר חֲמוּשִׁים בְּקֶף וְלוֹ תִתֵּנהּ לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה לֹא יוֹכֵל שְׁלִחָה בָּל יָמֶיהָ: דברים כב כט

הגהות הב"ח

(ב) גמ' עין ממש אמרת הכי שיהי סומא: (ג) שם אביי אמר אמאי:

רבינו הגנאל

הא דתניא ר' שמעי' בן יוחאי אומ' הרי שהיה סומא וסימא קיטע וקטע וכול', ודחינן לה, היכא דאיפשר איפשר היכא דלא איפשר לא איפשר ופטרינן ליה, הא דתנן דבי ר' ישמע' אמ' קרא כן ינתן בו כחובל ואין נתינה דכת', בכל מקום אלא ממון, כדכת' ונתן לאבי הנעה חמישים כסף.

ודחינן, או הכי האי דכתב ר' ישמעאל קרא יתירא קא דרשי, כן ינתן בו מופנה הוא, לא אתא אלא לאשמועינן נתינת ממון הוא. דבי ר' תנא, יד ביד דבר הניתן מיד ליד, ומאי ניהו ממון. ואוקימנא דר' (אמי) [נמין] קרא יתירא דריש. אביי יליף לה מתנא דבי חזקיה, עין תחת עין ולא עין ונפש תחת עין. ודחו לה הכי, או אמרוה דיכול לקבל לעוורי עניה ולא לימות, ובהדי דערוורין ליה מית לא חישינן לה (דהתנן) [דהתנן] גבי מלקות אמרוהו ומת תחת ידו פטור. רב זבדי יליף

קטן שהרג אלס ננס שהרג את הגדול: קיטע וקיטע היאך אני קורא כו'. וכי תימנא הכא נשקול ממונא התורה אמרה משפט שוה: ופטרינן ליה. בזלא כלום והוי משפט שוה או ליטול אצר ממש או לפטור לגמרי: מאי עבדינן ליה. הא גצרא קטילא הוא והוה ליה *עדות שאי אתה יכול להזימה דהא אי משתכחי עדים וזוממים פטורים דגצרא קטילא צעו למקטל והלכך איהו גמיי פטור והכי אמרינן צאלו הן הנשרפין (פסהדרין דף עה:). יד ציד. גבי עד זומם כמיז ואשמועינן דלס העיד צלזס פלוני שקיטע יד כציו משלם ממון הניתן מיד ליד: במקוס נוק. ואע"פ שיש סס תשלומי הנוק משלם אף הצער ומקרא יתירא קדריש דהא כמיז כויה תחת כויה למה לי פלע תחת פלע. וכויה ותצורה מנריש לקמן ונ"ן: וואיצא איניש דלא מפנק כו' נפקא מינה. מפלע תחת פלע למיתב ליה היאך דציני ציני: הייא. מהכ. כמו אשור הייא צמסכת צבת (דף קיט:). אלא צמויק. עינו של מויק ציימינן כמה הוא שוה לימכר עכשיו וכמה הוא יפה צלא עין והיינו ממש דקלאכר עינו של מויק נישומה תחת עינו של מויק: וחמור אין משלם אלא נוק. כדלמרינן צפ' צ' צ' (דף כו). איש צעמיתו! ולא שור צעמיתו: והא קמחייבם ליה לינוקא. אתה חצ ומריע לו שמוחל אתה על חצלותיו דהא תשלומין של מיוק הן ולא שלך כדמתיא לקמן (דף לו:). קטניש יעשה להס סגולה: דלס. לעס וכסס: כל הנישוס כעבד. הואיל וזכר שאין קלוז הוא אין גוצין אותו צבצל. וטעמא מפרש לקמן: דאי ספס. הכי אמר להו שומי ליה והיוס או למכר אס יתפס משלו יעכנכו: נוקי שור צשור. נוקי שור צאלו לו על ידי השור: נוקי שור צאלס. נוקין שצלו אשור על ידי אדס: נוקי אלס צשור. אלס שהוק על ידי שור דצעי למשיימיה כעצדא:

רבא ואמי' טעמ' דר' אליעזר שאין שמין שומת העין כעבד הנמכר בניוק אלא במויק. ההוא חמרא דקטע ודאי דינוקא, ודן רב יהודה לשום אותו כעבד ולשלם בעל החמור הנוק. לית הולכתא כותיה אלא אי תפס, אבל אפוקי לא מפקינן מיניה, דקימא לן כרבא דאמי' כל הנישום אין גובין אותו בבבל. ואף על פי שאין גובין, (או) [דאין] תפש הניוק ממון המויק לא מפקינן מיניה אלא שמינן ליה ומחלטינן ליה. רבא לטעמיה דאמר ניוקי שור בשור [ונוקי שור באדם], כגון שהויק האדם את השור, כגון אלו גובין בבבל בלבד. ואף על גב דבענן איים וליכא, פירי דיין דמיתקיי איים, בחוצה לארץ ליכא,

קטן שהרג את הגדול וגדול שהרג את הקטן היכי קטלינן ליה התורה אמרה יִמשפט אחד יהיה לכם משפט השוה לכולכם אלא נשמה שקיל מיניה נשמה אמר רחמנא נשקול מיניה ה"ג נהורא שקיל מיניה נהורא אמר רחמנא נשקול מיניה: תניא אידך רבי שמעון בן יוחי אומר עין תחת עין ממון אתה אומר ממון או אינו אלא עין ממש (ב) הרי שהיה סומא וסימא קיטע וקיטע חיגר וחיגר היאך אני מקיים בזה עין תחת עין והתורה אמרה משפט אחד יהיה לכם משפט השוה לכולכם אמרי ומאי קושיא דלמא היכא דאפשר אפשר לא אפשר ופטרינן ליה דאי לא תימא הכי מרפה שהרג את השלם מאי עבדינן ליה אלא היכא דאפשר אפשר לא אפשר רבי ישמעאל תנא אמר קרא כִּן ינתן בו ואין נתינה אלא מעתה כאשר יתן מום באדם הכי נמי דממון הוא אמרי דבי רבי ישמעאל קרא יתירא דרשי מכדי כתיב וְאִישׁ כִּי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו כן ינתן בו למה לי ש"מ ממון כאשר יתן מום באדם למה לי איידי דבעי מיכתב כן ינתן בו כתב נמי כאשר יתן מום באדם דבי רבי חייא תנא אמר קרא יָד ביד דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון אלא מעתה רגל ברגל נמי הכי הוא אמרי דבי רבי חייא קרא יתירא קא דרשי מכדי כתיב וְעִשְׂתֶּם לוֹ כֹּאשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאַחֵיו אִי סלקא דעתך ממש יד ביד למה לי ש"מ ממון רגל ברגל למה לי איידי דכתיב יד ביד כתב נמי רגל ברגל אביי אומר אתיא מדרתני דבי חזקיה דתנא דבי חזקיה ע עין תחת עין נפש תחת נפש ולא נפש ועין תחת עין ואי סלקא דעתך ממש זימנין דמשכחת לה עין ונפש תחת עין דבהדי דעויר ליה נפקא ליה נשמתיה ומאי קושיא דלמא מימד אמדינן ליה אי מצי מקבל עבדינן ואי לא מצי מקבל לא עבדינן ואי אמדינן דמצי מקבל ועבדינן ביה ונפק רוחיה אי מיית לימות מי לא תנן גבי מלקות א אמרוהו ומת תחת ידו פטור רב זבדי משמיה א דרבה אמר אמר קרא פ פעע תחת פעע א ליתן צער במקום נוק ואי סלקא דעתך ממש כי היכי דלהאי הוי ליה צערא להאי נמי אית ליה צערא ומאי קושיא דלמא איכא איניש דמפנק אית ליה צערא טפי ואיכא איניש דלא מפנק לית ליה צערא למאי נפקא מינה למתבי ליה היאך דביני ביני רב פפא משמיה דרבא אמר אמר קרא ו ורפא ירפא ליתן רפואה במקום נוק ואי סלקא דעתך ממש כי היכי דהאי בעי אסייא האי נמי בעי אסייא מאי קושיא דלמא איכא דסליק בשריה הייא ואיכא דלא סליק בשריה הייא למאי נפקא מינה למיתב ליה היאך

דביני ביני רב אשי אמר אתיא תחת תחת משור כתיב הכא ע עין תחת עין וכתיב התם ש שלם ישלם שור תחת השור מה להלן ממון אף כאן ממון מאי חזית דילפת תחת תחת משור נילף תחת תחת מאדם דכתיב ו ונתת נפש תחת נפש מה להלן ממש אף כאן ממש אמרי דנין נוקין מנוקין ואין דנין נוקין אדם מאדם ואין דנין אדם מאדם אלא אמר רב אשי י ימתחת אשר ענה יליף ליה אדם מאדם ונויקין לומר שאין שמיין אותו כעבד א"ל אביי אלא כמאן כבן חורין בן חורין מי אית ליה דמי אלא אמר רב אשי לומר שאין שמיין אותו בניוק אלא במויק: ההוא חמרא דקטע ידא דינוקא אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל אמר להו זילו שומו ליה ארבעה דברים אמר ליה רבא והא אנן חמושה תנן א"ל לבר מנוק קאמינא אמר ליה אביי והא חמור הוא וחמור אינו משלם אלא נוק אמר להו זילו שומו ליה נוקיה והא כעבדא בעי למשיימיה אמר להו זילו שיימוהו כעבדא אמר להו אבוה דינוקא לא בעינא דוילא ביה מילתא אמרו ליה והא קא מחייבת ליה לינוקא אמר להו לכי גויל מפייסנא ליה מדידי: ההוא תורא דאלם ידיה דינוקא אתא לקמיה דרבא אמר להו זילו שיימוהו כעבדא אמרו ליה והא מר הוא דאמר יכל הנישום כעבד אין גובין אותו בבבל אמר להו לא צריכא ידאי תפס רבא לטעמיה דאמר רבא נוקי שור בשור ונוקי שור באדם נוקי אדם בשור אין גובין אותו בבבל מ"ש נוקי אדם באדם ונוקי אדם בשור באדם נמי אלהים

דביני ביני רב אשי אמר אתיא תחת תחת משור כתיב הכא ע עין תחת עין וכתיב התם ש שלם ישלם שור תחת השור מה להלן ממון אף כאן ממון מאי חזית דילפת תחת תחת משור נילף תחת תחת מאדם דכתיב ו ונתת נפש תחת נפש מה להלן ממש אף כאן ממש אמרי דנין נוקין מנוקין ואין דנין נוקין אדם מאדם ואין דנין אדם מאדם אלא אמר רב אשי י ימתחת אשר ענה יליף ליה אדם מאדם ונויקין לומר שאין שמיין אותו כעבד א"ל אביי אלא כמאן כבן חורין בן חורין מי אית ליה דמי אלא אמר רב אשי לומר שאין שמיין אותו בניוק אלא במויק: ההוא חמרא דקטע ידא דינוקא אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל אמר להו זילו שומו ליה ארבעה דברים אמר ליה רבא והא אנן חמושה תנן א"ל לבר מנוק קאמינא אמר ליה אביי והא חמור הוא וחמור אינו משלם אלא נוק אמר להו זילו שומו ליה נוקיה והא כעבדא בעי למשיימיה אמר להו זילו שיימוהו כעבדא אמר להו אבוה דינוקא לא בעינא דוילא ביה מילתא אמרו ליה והא קא מחייבת ליה לינוקא אמר להו לכי גויל מפייסנא ליה מדידי: ההוא תורא דאלם ידיה דינוקא אתא לקמיה דרבא אמר להו זילו שיימוהו כעבדא אמרו ליה והא מר הוא דאמר יכל הנישום כעבד אין גובין אותו בבבל אמר להו לא צריכא ידאי תפס רבא לטעמיה דאמר רבא נוקי שור בשור ונוקי שור באדם נוקי אדם בשור אין גובין אותו בבבל מ"ש נוקי אדם באדם ונוקי אדם בשור באדם נמי אלהים

החובל פרק שמיני בבא קמא

פד.

רב אשי אמר אתיא תחת תחת משור. ושאר אמוראי סברי דלמותה ג"ש לענין מיטבא) ואין להוציא מג"ש עין תחת עין מפסטיה דמשמע עין ממש אלא מדרשא אחריתא: **אלא** בדמויק. דס"ל לרבי אליעזר דהוי ככופר * דמשלם דמי מויק דרממנא קרייה כופר אצל אתה לוקח כופר כו' (ט) ותנאי דלעיל ס"ל דדוקא צופר משלם דמי מויק משוס פדיון נפשו: **זי"ו** שומו ליה ד' דברים. היה סצור דלדס הזיקו ואזומו קטן כל כך גדול היה דמכלמי ליה ומכלס: קנסא

שמועין בן יוחי אומר עין תחת עין ממון אתה אומר ממון או אינו אלא עין ממש (ב) הרי שהיה סומא וסימא קיטע וקיטע חיגר וחיגר היאך אני מקיים בזה עין תחת עין והתורה אמרה משפט אחד יהיה לכם משפט השוה לכולכם אמרי ומאי קושיא דלמא היכא דאפשר אפשר לא אפשר ופטרינן ליה דאי לא תימא הכי מרפה שהרג את השלם מאי עבדינן ליה אלא היכא דאפשר אפשר לא אפשר רבי ישמעאל תנא אמר קרא כִּן ינתן בו ואין נתינה אלא מעתה כאשר יתן מום באדם הכי נמי דממון הוא אמרי דבי רבי ישמעאל קרא יתירא דרשי מכדי כתיב וְאִישׁ כִּי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו כן ינתן בו למה לי ש"מ ממון כאשר יתן מום באדם למה לי איידי דבעי מיכתב כן ינתן בו כתב נמי כאשר יתן מום באדם דבי רבי חייא תנא אמר קרא יָד ביד דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון אלא מעתה רגל ברגל נמי הכי הוא אמרי דבי רבי חייא קרא יתירא קא דרשי מכדי כתיב וְעִשְׂתֶּם לוֹ כֹּאשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאַחֵיו אִי סלקא דעתך ממש יד ביד למה לי ש"מ ממון רגל ברגל למה לי איידי דכתיב יד ביד כתב נמי רגל ברגל אביי אומר אתיא מדרתני דבי חזקיה א דתנא דבי חזקיה ע עין תחת עין נפש תחת נפש ולא נפש ועין תחת עין ואי סלקא דעתך ממש זימנין דמשכחת לה עין ונפש תחת עין דבהדי דעויר ליה נפקא ליה נשמתיה ומאי קושיא דלמא מימד אמדינן ליה אי מצי מקבל עבדינן ואי לא מצי מקבל לא עבדינן ואי אמדינן דמצי מקבל ועבדינן ביה ונפק רוחיה אי מיית לימות מי לא תנן גבי מלקות א אמרוהו ומת תחת ידו פטור רב זבדי משמיה א דרבה אמר אמר קרא פ פעע תחת פעע א ליתן צער במקום נוק. דלפיו כדלילכא מוק. כגון כוואו צפסיר על צפרטו דלא נני צטר. דלא מיימא צטר דכתבה רממנא היינו כדלילכא מוק. כגון כוואו צפסיר על צפרטו דלא אפתימיה ממקסיה (יעיר כו) שאע"פ שנתן לו דמי ידו לזן פטורים אותו מן הצער לומר הואיל וקביה ידו יש עליו לתקנה צבל מה שילכא אלא חומריס יש לו לתקנה כסם שאינו מלעטר כל כך חס חמסה צנחל וליערו (שמות בא כה).

רבנו הגנאל

רבינו הגנאל (המשך) לה מפצע תחת פעע ליתן צער במקום נוק. ודחו לה הכי, כגון שהחובל בבור ואינו חושש בזה החבלה עליו כל כך והחובל יש לו צער גדול מזו החבלה, שצריך להוציא מן החובל מה שהיו בני ביני ולתתו לחבל, וזה הוא צער במקום נוק. וכך לדברי ר' פפא שהחובל עשו לו כאשר עשה, הוציא עינו כאשר הוציאו ועלתה ארוכתו ונתרפא מהרה. וזה פירוש סליק בישריה הייא. והנחבל אתיא תחת תחת ארוכותו, שאיב החובל לתת לו עד שיתרפא. רב אשי אמ' אתיא תחת תחת ואסיקנא, אתיא תחת תחת מתחת אשר ענה הדוא ממון הוא אדם מאדם. תניא ר' אליעזר אמ' עין תחת עין ממש. ר' אליעזר חולק עליהם כולם. ופירק רב אשי לאוקומי פירוקה

דרבא ואמי' טעמ' דר' אליעזר שאין שמין שומת העין כעבד הנמכר בניוק אלא במויק. ההוא חמרא דקטע ודאי דינוקא, ודן רב יהודה לשום אותו כעבד ולשלם בעל החמור הנוק. לית הולכתא כותיה אלא אי תפס, אבל אפוקי לא מפקינן מיניה, דקימא לן כרבא דאמי' כל הנישום אין גובין אותו בבבל. ואף על פי שאין גובין, (או) [דאין] תפש הניוק ממון המויק לא מפקינן מיניה אלא שמינן ליה ומחלטינן ליה. רבא לטעמיה דאמר ניוקי שור בשור [ונוקי שור באדם], כגון שהויק האדם את השור, כגון אלו גובין בבבל בלבד. ואף על גב דבענן איים וליכא, פירי דיין דמיתקיי איים, בחוצה לארץ ליכא,

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פ"ב מהלכות רוצח הלכה ט ופי"ב מהל' עדות הלכה ז:
יא ב מיי' פ"ג מהלכות פסהדרין הלכה י:
יב ג מיי' פ"ה מהלכות פסהדרין הלכה י סמג
עשין זה עות"מ סי' א:
יג ד מיי' טס הלכה ז סמג טס טו"ע ח"מ סי' א ספיף ה:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה מאי עבדינן ליה וכו' עדות שאי אתה יכול להויתב. ק"ל כיון דהוא עדות שא"ל יעול להימה לא מתיקי עדות ואמרי שמה באמת לא הרג א"כ מאי פרכין הא ספיר מתקיים משפט אחד אלא דפטרינן ליה דלילכא עדות דהרג וז"ע: תוד"ה אלא בדמויק וכו' מפשלים דמי מויק. לעיל דף ט"ב ע"א:

מוסף רש"י

אמרוהו ומת תחת ידו פטור. דשלת כ"ד הוא, ואמין (מכות ט). י"א האכ המכה את בנו ושלט כ"ד (מכות כב). ליתן צער במקום נוק. דלפיו כדלילכא מוק. כגון כוואו צפסיר על צפרטו דלא נני צטר. דלא מיימא צטר דכתבה רממנא היינו כדלילכא מוק. כגון כוואו צפסיר על צפרטו דלא אפתימיה ממקסיה (יעיר כו) שאע"פ שנתן לו דמי ידו לזן פטורים אותו מן הצער לומר הואיל וקביה ידו יש עליו לתקנה צבל מה שילכא אלא חומריס יש לו לתקנה כסם שאינו מלעטר כל כך חס חמסה צנחל וליערו (שמות בא כה).

רבנו הגנאל

רבינו הגנאל (המשך) לה מפצע תחת פעע ליתן צער במקום נוק. ודחו לה הכי, כגון שהחובל בבור ואינו חושש בזה החבלה עליו כל כך והחובל יש לו צער גדול מזו החבלה, שצריך להוציא מן החובל מה שהיו בני ביני ולתתו לחבל, וזה הוא צער במקום נוק. וכך לדברי ר' פפא שהחובל עשו לו כאשר עשה, הוציא עינו כאשר הוציאו ועלתה ארוכתו ונתרפא מהרה. וזה פירוש סליק בישריה הייא. והנחבל אתיא תחת תחת ארוכותו, שאיב החובל לתת לו עד שיתרפא. רב אשי אמ' אתיא תחת תחת ואסיקנא, אתיא תחת תחת מתחת אשר ענה הדוא ממון הוא אדם מאדם. תניא ר' אליעזר אמ' עין תחת עין ממש. ר' אליעזר חולק עליהם כולם. ופירק רב אשי לאוקומי פירוקה

החובל פרק שמיני בבא קמא

קנסא קמנבית בבבלי. לאו דוקא קנס אלא משום דלית ביה חסרון כים קרי ליה קנס: **אי** נמי אית ביה חסרון כים **ורא** שביח לא עבדינן שליחותייהו. וגולות ומצלות דבעי מוממס כדלמך צפרק קמא דסנהדרין (דף טז:). איכא למימר דגולות ומצלות מילתא דלא שכיח היא (טפי) אכל הולאות והולאות שכיח וכן יש בהמגרב (גיטין דף פח: ושם ט) ומינה דבכמה מקומות שהיו דנין דיני גולות בהגזול (לקמן דף טז:). ההוא גברא דגזל פדנא דתורה ובהגזול בתרא (לקמן דף קטו). נרשאה גבז ספרא וההוא דגנב גלימא ובהרבה מקומות יש לדמות לכל הנהו איירי בתפס או עיי' דל"ל אקצבו דינא לא"י כדלמך צפרק קמא (דף טו:). וי"מ דדוקא גולות שעיי' מצלות כגון דמנלו בי שכיח [טפי] ולא עבדינן שליחותייהו ומעשים בכל יום שאנו דנין דיני גולות: **צער** שלא במקום נזק דמשתלם מאן תנא. פירשמי צסוף פרק צ' (דף טו: ושם ד"ה הא):

רבינו הגנאל

אין בבבל ובחוצה לארץ שליחותיהו דאייס שבארץ ישראל קאעבדינן מידי דהוה אהודאות והולאות שאנו גובין בשליחות בני ארץ ישראל. וכי עבדינן שליחותיהו בממונא, בקנסא לא עבדינן שליחותיהו. ואסיקנא, כי עבדינן שליחותיהו במלתא דשכיחא ואית בה חסרון כים. שכיחא וליה חסרון כים, או אית בה חסרון כים ולא שכיחא לא עבדינן שליחותיהו. ושור בשור שאמר רבא שגובין בבבלי, בשן ורגל דמועדין מתחלתן. ולא שור בלבד אלא כל שהוא וכיצא בה גובין, כגון אבות נזיקין דשור בשן ורגל, ובור ומכבה והבער, ושאר אבות דר' יהודה ור' הורשפי כגון ד' שומרון ורפי ושבת וגב בקין וזולין, ועדים וזממין, היכא דלא איפשר לאהדורי, והמסור אף על גב דריבוא בעלמא, הני כוליה וכיצא בהן דאיינן נזיקין ממון גובין בבבלי. ואפילו דינא דגרמי גובין בבבלי, כרפרס דכרייה לרב אש ואגבי כרייה דגרמי כי כשורא דצלימ, ובההוא דאחוי כריא דחייט וחייביה רב נתמן, ואמר רבא אנש הראה מעצמו כמי שאנס ונתן ביד דאמי, והנה, ון רב נתמן כריבוא אחוי, וכל שכן ביתר מזה. וכן גובין בהמה באדם, כגון ההוא בראוח דאכלה ללישא ואיחכן ומית, והמרא דאכל לנהמא ופליטה לסלא, וכיצא בה שון נזיקין בהמה באדם כולין מבנין להו בבבלי. ובקין אין גובין בבבלי, לפי שהוא תם, וקיימא לן פלגו נזיקא קנסא הוא. ומרעד, הא אמר רבא אין מועד בבבלי. וכולן אמר רבא או בתר מזה, ונתניא ר' רבא אומ' כיה נאמר תחלה, בן עזאי אומ' חבורה נאמרה תחלה. שיהי' ר' סבר כיה דלית בה חבורה משמע, ולא היה צריך לכתוב חבורה בפסקא דמילתא

קנסא קמנבית בבבלי. לאו דוקא קנס אלא משום דלית ביה חסרון כים קרי ליה קנס: **אי** נמי אית ביה חסרון כים **ורא** שביח לא עבדינן שליחותייהו. וגולות ומצלות דבעי מוממס כדלמך צפרק קמא דסנהדרין (דף טז:). איכא למימר דגולות ומצלות מילתא דלא שכיח היא (טפי) אכל הולאות והולאות שכיח וכן יש בהמגרב (גיטין דף פח: ושם ט) ומינה דבכמה מקומות שהיו דנין דיני גולות בהגזול (לקמן דף טז:). ההוא גברא דגזל פדנא דתורה ובהגזול בתרא (לקמן דף קטו). נרשאה גבז ספרא וההוא דגנב גלימא ובהרבה מקומות יש לדמות לכל הנהו איירי בתפס או עיי' דל"ל אקצבו דינא לא"י כדלמך צפרק קמא (דף טו:). וי"מ דדוקא גולות שעיי' מצלות כגון דמנלו בי שכיח [טפי] ולא עבדינן שליחותייהו ומעשים בכל יום שאנו דנין דיני גולות: **צער** שלא במקום נזק דמשתלם מאן תנא. פירשמי צסוף פרק צ' (דף טו: ושם ד"ה הא):

קנסא קמנבית בבבלי. לאו דוקא קנס אלא משום דלית ביה חסרון כים קרי ליה קנס: **אי** נמי אית ביה חסרון כים **ורא** שביח לא עבדינן שליחותייהו. וגולות ומצלות דבעי מוממס כדלמך צפרק קמא דסנהדרין (דף טז:). איכא למימר דגולות ומצלות מילתא דלא שכיח היא (טפי) אכל הולאות והולאות שכיח וכן יש בהמגרב (גיטין דף פח: ושם ט) ומינה דבכמה מקומות שהיו דנין דיני גולות בהגזול (לקמן דף טז:). ההוא גברא דגזל פדנא דתורה ובהגזול בתרא (לקמן דף קטו). נרשאה גבז ספרא וההוא דגנב גלימא ובהרבה מקומות יש לדמות לכל הנהו איירי בתפס או עיי' דל"ל אקצבו דינא לא"י כדלמך צפרק קמא (דף טו:). וי"מ דדוקא גולות שעיי' מצלות כגון דמנלו בי שכיח [טפי] ולא עבדינן שליחותייהו ומעשים בכל יום שאנו דנין דיני גולות: **צער** שלא במקום נזק דמשתלם מאן תנא. פירשמי צסוף פרק צ' (דף טו: ושם ד"ה הא):

קנסא קמנבית בבבלי. לאו דוקא קנס אלא משום דלית ביה חסרון כים קרי ליה קנס: **אי** נמי אית ביה חסרון כים **ורא** שביח לא עבדינן שליחותייהו. וגולות ומצלות דבעי מוממס כדלמך צפרק קמא דסנהדרין (דף טז:). איכא למימר דגולות ומצלות מילתא דלא שכיח היא (טפי) אכל הולאות והולאות שכיח וכן יש בהמגרב (גיטין דף פח: ושם ט) ומינה דבכמה מקומות שהיו דנין דיני גולות בהגזול (לקמן דף טז:). ההוא גברא דגזל פדנא דתורה ובהגזול בתרא (לקמן דף קטו). נרשאה גבז ספרא וההוא דגנב גלימא ובהרבה מקומות יש לדמות לכל הנהו איירי בתפס או עיי' דל"ל אקצבו דינא לא"י כדלמך צפרק קמא (דף טו:). וי"מ דדוקא גולות שעיי' מצלות כגון דמנלו בי שכיח [טפי] ולא עבדינן שליחותייהו ומעשים בכל יום שאנו דנין דיני גולות: **צער** שלא במקום נזק דמשתלם מאן תנא. פירשמי צסוף פרק צ' (דף טו: ושם ד"ה הא):

קנסא קמנבית בבבלי. לאו דוקא קנס אלא משום דלית ביה חסרון כים קרי ליה קנס: **אי** נמי אית ביה חסרון כים **ורא** שביח לא עבדינן שליחותייהו. וגולות ומצלות דבעי מוממס כדלמך צפרק קמא דסנהדרין (דף טז:). איכא למימר דגולות ומצלות מילתא דלא שכיח היא (טפי) אכל הולאות והולאות שכיח וכן יש בהמגרב (גיטין דף פח: ושם ט) ומינה דבכמה מקומות שהיו דנין דיני גולות בהגזול (לקמן דף טז:). ההוא גברא דגזל פדנא דתורה ובהגזול בתרא (לקמן דף קטו). נרשאה גבז ספרא וההוא דגנב גלימא ובהרבה מקומות יש לדמות לכל הנהו איירי בתפס או עיי' דל"ל אקצבו דינא לא"י כדלמך צפרק קמא (דף טו:). וי"מ דדוקא גולות שעיי' מצלות כגון דמנלו בי שכיח [טפי] ולא עבדינן שליחותייהו ומעשים בכל יום שאנו דנין דיני גולות: **צער** שלא במקום נזק דמשתלם מאן תנא. פירשמי צסוף פרק צ' (דף טו: ושם ד"ה הא):

רבינו הגנאל (המשך)

שמעינן לה, אם הכאה בלא חבורה חייב להכאה בחבורה לא כל שכן. כתב רחמנא חבורה לאשמועינן דכיה אי אית בה חבורה חייב, אי לא לא מייחייב. בן עזאי אומ' חבורה נאמרה תחלה. חס ושלוס שמהפך הפסקא, אלא כן פירוש, כיה דאית בה חבורה משמע, נמצאת כאילו כתוב חבורה בכיה. הדר כתב רחמנא חבורה לגלויי עבד דכיה ואף על גב דלית בה חבורה חייב, כתבא דידן דאמי, משלם צער בלא חבורה. ואחיקף רב פפא עליה, אורבא איפכא מיסתברא. כ"י דאמי, כיה נאמרה תחלה אית לן למשמע מינה כי כיה דאית בה חבורה משמע. כתב רחמנא חבורה, גילה לנו שהכיה שאמי לא היתה החובל בחבורו ועשה בו חבורה חייב וכל שכן חבורה משמע. דקרא אכלו חבורה גדולה מן הכיה, שלא הוצרך הכתוב להוסיף. הדר כתב רחמנא לגלויי עליה דכיה דאית בה חבורה. מר, והוא תנא דידן, סוף מילתא ניקיט. ולעולם לא, וכדמסיק ליה כיה דלית בה חבורה היא, לפיכך שנה צער כרוא בשפור כול', או נמי בן ר' ובין בן עזאי תריוהו אית להו דכיה בין אית בה חבורה בין לית בה חבורה כיה משמע

חייב על כיה גרידא אפילו בלא חבורה דליכא אלא צער לכך הוצרכה חבורה ללמד שאין חייב כלום עד שיהא חבורה עמה דכיה דמשלם רפוי משום חבורה משלם נמי צער אכל שלא במקום חבורה כגון על צפורן פטור דלער בלא נזק לא משלם דאי לאו משום הכי לא אכטרינן חבורה דהשתא כיה בלא חבורה שמעינן דחייב כל שכן חבורה שיש בה נזק: **בן עזאי** סבר כיה דאית בה חבורה משמע. והיינו דקאמר חבורה נאמרה תחילה כלומר מכיה האמורה ראשונה היינו שומעין שאין חייב אלא במקום שיש בה חבורה דסתם כיה יש בה חבורה לפיכך הוצרכה תורה לכתוב חבורה כדליא דהשתא על כרחך כיה דרישא בלא חבורה היא וחייב צלע בלא נזק כמתנימין: **איפכא מסתברא**. ומתנימין רבי היא ולא בן עזאי דלא עקרינן ליה מרבי דהוא סדרה ועוד דהכי מסתברא טפי דהא נאמרה דקאמרי רבי וכן עזאי אמסקנא דמילתא קיימי דמתוקמא בה דרשא דקרא ולא אמשמעות קמא קאי דסוף המקרא עמיד להוציאו והכי קאמר רבי סוף המקרא מוכיח לנו דכיה בלא חבורה חייב הכתוב בתחילתו וצער משתלם שלא במקום נזק מצי טעמא כיה דלית בה חבורה משמע כתב רחמנא כ"י וכן עזאי אומר סוף המקרא מוכיח לנו דחבורה נאמרה תחילה כלומר מסוף המקרא אנו למדין שכיה שחייב הכתוב בתחלתו אינה אלא אס כן יש עמיה חבורה מצי טעמא כיה (נאמרה תחילה) דלית בה חבורה משמע כ"י: **ואמסקנא קיימי**. האי נאמרה דקאמרי אסוף דהרשה ועיקרה שהיא עומדת קיימי: